

Föräldrar till vuxna barn med narkotikaproblem - en utsatt men osynlig grupp

HVB- och Familjehemsdagen Växjö, 10 april 2019

Torkel Richert, docent, Malmö universitet
torkel.richert@mau.se

Anhörigproblematik alltmer i fokus

- Över 100 miljoner familjemedlemmar påverkas av en anhörigs narkotikaproblem
- Ett ökat fokus på anhörigas situation och utsatthet
- Ett ökat fokus på anhöriga som resurs i behandling
- Nya metoder för anhörigstöd (t ex CRAFT, CST, FFT, PTC, nar-anoninspirerade stödprogram, The Stress-Strain-Coping-Support model)
- Medberoende som populärvetenskapligt begrepp och eventuell diagnos

Tidigare studier visar att anhöriga till personer med svår sjukdom lever med en stor utsatthet

- En omfattande ”börda” (subjektiv och objektiv)
- Negativ påverkan på ekonomi, hälsa och socialt liv
- Oro, rädsla, maktlöshet, sömnproblem, stress
- Begränsade möjlighet till professionellt stöd

Föräldrar till barn med narkotikaproblem – en glömd men särskilt utsatt grupp?

- Starka känslomässiga band
- Starka föreställningar om föräldraskap och föräldraansvar
- Misslyckanden i föräldrarollen är förenat med skuld och skam
- Stigma kring narkotikamissbruk

- Tre roller:
 - Victim, carer, agent of recovery

Den svenska kontexten

- Begränsade professionella hjälpinsatser till anhöriga
- Föräldraföreningar har haft en viktig roll i Sverige
- Föräldrastöd har börjat byggas upp, framförallt i de större städerna
- Rätten till stöd kom först genom ändring i socialtjänstlagen 2009 och förtydligades i en vägledning från socialstyrelsen 2013

Stöd till anhöriga - Vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen

”Det behövs ett anhörigperspektiv i socialtjänstens verksamheter. Det handlar om att uppmärksamma brukarens behov av sin omgivning, således de personer som är viktiga för honom eller henne, och vara lyhörd även för deras behov ... Erkännande, respekt och delaktighet är kanske det allra viktigaste, enklaste och mest efterfrågade stödet. All personal i socialtjänstens verksamheter som möter anhöriga ska uppmärksamma dem, bemöta dem på ett respektfullt sätt och samarbeta med dem.”

”Socialtjänstens verksamheter behöver samverka med anhöriga om hur stödet till den närstående ges, under förutsättning att den närstående samtycker till detta. Det gäller både vid bedömning som vid utförandet av insatserna.”

”Syftet med stödet till anhöriga är framför allt att minska anhörigas fysiska, psykiska och sociala belastning. Den anhöriga kan genom stödet få en förbättrad livssituation samtidigt som risken att drabbas av ohälsa minskar. Kommunen bör ha ett brett utbud av stöd för att kunna tillgodose grupper och individers olika behov.”

Föräldraprojektet vid Malmö universitet

- Första svenska studien om föräldrar till vuxna barn med narkotikaproblem
- Medel från FORTE och Brottsoffermyndigheten
- En enkätstudie med 687 föräldrar
- Djupintervjuer med 32 föräldrar

Syfte

att undersöka hur barnets narkotikaproblem har påverkat olika aspekter av föräldrarnas liv samt studera föräldrarnas brottsutsatthet, hjälpsökande samt erfarenheter av hjälp

Centrala teman

- Brott utsatthet (t ex stölder, skadegörelse, hot och våld)
- **Påverkan på hälsa, socialt liv, arbetsförmåga och ekonomi**
- Upplevelse av skuld och skam
- Strategier för att hantera sin situation
- Synen på medberoende
- **Erfarenheter av olika myndighetskontakter och hjälpinsatser**

Being a Parent to an Adult Child With Drug Problems: Negative Impacts on Life Situation, Health, and Emotions

Journal of Family Issues
1–25
© The Author(s) 2017
Reprints and permissions:
sagepub.com/journalsPermissions.nav
DOI: 10.1177/0192513X17748695
journals.sagepub.com/home/jfi

Torkel Richert¹, Björn Johnson¹,
and Bengt Svensson¹

Abstract

This study is about the vulnerability of parents to adult children with drug problems. The study is based on a self-reporting questionnaire ($n = 687$) distributed to parents in Sweden via family member organizations, treatment centers, and online communities. Most parents reported extensive negative consequences on relationships, social life, and mental health due to their children's drug problems. Most parents also experienced strong feelings of powerlessness, grief, guilt, and shame. Many parents reported a negative impact on their economy and work ability. In general, fathers claimed to feel less of a negative impact than mothers. A more severe drug problem and life situation for the child was associated with a greater negative impact for the parents. Many parents experienced difficulties in securing adequate help both for their child and for themselves. The study shows the need for increased support efforts for this parent group.

Keywords

parents, adult children, drug problems, vulnerability, family health, family burden, shame

¹Malmö University, Malmö, Sweden

Corresponding Author:

Torkel Richert, Department of Social Work, Malmö University, Citadellsvägen 7,
211 18 Malmö, Sweden.
Email: torkel.richert@mah.se

Föräldrarnas upplevda konsekvenser av att ha ett barn med narkotika-
problem. Negativ påverkan på livet i stort samt inom olika livsområden.

	Inte alls	I liten utsträckning	I viss utsträckning	I stor utsträckning	I mycket stor utsträckning
Negativ påverkan på livet i stort	0.3 %	2 %	12 %	27 %	59 %
Påverkat din och barnets relation negativt	6 %	9 %	24 %	24 %	37 %
Påverkat övriga relationer i familjen negativt	3 %	6 %	23 %	27 %	41 %
Påverkat ditt sociala liv negativt	10 %	12 %	31 %	23 %	24 %
Påverkat din arbetsförmåga negativt	11 %	20 %	39 %	15 %	15 %
Påverkat din ekonomi negativt	13 %	21 %	31 %	20 %	15 %

Föräldrarnas upplevda konsekvenser av att ha ett barn med narkotikaproblem. Negativ påverkan på psykisk hälsa, tankar och känslor.

	Inte alls	I liten utsträckning	I viss utsträckning	I stor utsträckning	I mycket stor utsträckning
Påverkat din psykiska hälsa negativt	4 %	12 %	24 %	31 %	29 %
Inneburit att du åsidosatt dig själv och dina behov	3 %	9 %	22 %	30 %	36 %
Tagit upp din tid och tankar	0.1 %	1 %	7 %	27 %	64 %
Inneburit känslor av skuld	3 %	9 %	24 %	25 %	39 %
Inneburit känslor av skam	10 %	18 %	23 %	20 %	29 %
Inneburit känslor av maktlöshet	0.4 %	2 %	6 %	19 %	72 %
Inneburit känslor av sorg	1 %	2 %	6 %	21 %	70 %

Vad påverkar utsattheten?

Multivariata analyser med hjälp av tre index:

(1) Livssituation, (2) tankar och känslor, (3) Skuld och skam

Faktorer kopplade till föräldrar

- Mammor upplevde större konsekvenser inom alla tre områden
- Äldre föräldrar upplevde mindre skuld och skam

Faktorer kopplade till barnen

- Om barnet hade egen bostad innebar det en mindre påverkan på föräldrarnas livssituation
- Allvarligare narkotikaproblem innebar större negativ påverkan på alla livsområden
- Aktuella psykiska problem hos barnet innebar större påverkan på livssituation och känsloliv

Vad har varit det svåraste med att vara förälder till ett barn med narkotikaproblem?

De vanligaste temana från den öppna frågan (646 svar):

- 1) Oro och rädsla
- 2) Maktlöshet
- 3) Att inte få hjälp
- 4) Känslor av skuld och skam
- 5) Känslor av sorg
- 6) Negativ påverkan på vardagsliv och relationer.

Oro och rädsla

”Ständig oro och förtvivlan, man vet aldrig vad som händer: våld, överdos, kriminalitet, en psykiskt och fysiskt nedåtgående spiral. Svårt att prata med andra om barnets situation”

”Att alltid vara rädd och orolig! Aldrig få njuta av sin i grunden fina son. Tanken på den misär han lever i gör så ont. Att veta att han lider av ångest och oro som dämpas av droger, att han kan dö vid feldosering”

”Att inte veta om han haft tak över huvudet, mat för dagen, pengar på sin telefon för att kunna nå sin familj, var han är. Att inte veta om han lever!”

Maktlöshet

”Det absolut svåraste har varit maktlösheten! Paniken när man inte kan få sitt barn att sluta med droger och känslan av att man inte får hjälp”

”Maktlösheten! Att se sitt älskade barn tvina bort och mentalt dö framför mina ögon utan att man kan göra något åt det”

Svårigheten att få hjälp

”Eftersom barnet är myndigt kan vi inte få kontakt och samarbeta med myndigheter som heller inte samarbetar. Barnet bollas runt mellan socialen, sjukvård och polis och ingen tar ett helhetsansvar vilket krävs för att hjälpa en sådan person”

”Ber om hjälp men får ingen, blir sedd som ett problem som förälder, att hela tiden få höra att det är barnet som måste söka hjälp, utan att ha förmågan”

”Att det inte finns en myndighet som har tillräckliga kunskaper om missbruk och anhöriga. Att det inte finns någon hjälp att få för anhöriga”

Känslor av skuld och skam

”Känslan av skam, skuld över att man har misslyckats som förälder. Att man inte kunnat skydda sina barn från det värsta man kan tänka sig!”

”...Skuld och skamkänslor, att inte räcka till, att inte kunna ge syskonet uppmärksamhet, se till att familjens relationer är bra”

Känslor av sorg

”Sorgen över att det blivit så illa när det kunde gått så bra. En ung sportintresserad kille som fick fel kompisar och förändrades snabbt”

”...Saknaden och sorgen av mitt barn som slutade i katastrof, förlorade mitt barn för tre år sedan”

Negativ påverkan på vardagsliv och relationer

"Det vardagliga livet var kaos, man visste inte hur det skulle sluta, om det blev akuten för avgiftning eller psyket eller om familjens bostad är intakt. Man undviker semesterresor och umgänge med vänner"

"Det "förstör" hela familjen, man mår dåligt hela tiden, kan ej känna glädje, syskon far illa"

"Rädsla att han ska dö, dag efter dag, att inte veta. Att komma hem och finna lägenheten sönderslagen, att bli slagen och hotad till livet..."

De kvalitativa intervjuerna pekar på många barriärer till bra hjälp

Psykologiska hinder

- Skuld och skam
- Risk för stigmatisering och kategorisering
- Rädsla för socialtjänsten och för förlust av kontroll

Strukturella hinder och brister i vården

- Begränsad tillgång till hjälp (både för barnet och för anhöriga)
- Att inte bli tagen på allvar, dåligt bemötande
- Sekretess innebär ett hinder
- Dålig samverkan och bristande eftervård
- För stort ansvar läggs på individen

Slutsatser

- Föräldrar till vuxna barn med narkotikaproblem är i flera avseenden en mycket utsatt grupp
- En omfattande negativ påverkan på hälsa, vardagsliv och relationer
- Mammor särskilt utsatta?
- Barnets grad av drogproblem, psykiska hälsa och situation har betydelse för föräldrarnas utsatthet
- Ett stort hjälpbehov som inte tillgodoses
- Stora brister i bemötande och insatser

Implikationer

- Viktigt att lyssna till och försöka möta föräldrar och andra anhörigas berättelser och önskemål
- Bemötandet har stor betydelse för skuld och skamkänslor
- Se föräldrar som en resurs i arbetet med barnens problem (så långt det är möjligt)
- Bättre stödinsatser till föräldrar (skyldighet enligt socialtjänstlagen)